

Мавзу: Улуғвор –оялар жамиятни истикболга етакловчи кучдир.

Режа:

1. Ғоя ва мафкура тушунчаси.
2. Миллий ғоя.
3. Ўзбекистонда барпо этилаётган жамият ва тараққиётнинг “Ўзбек модели”.
4. Улуғвор ғояларни ривожланишида мафкуравий иммунитетни кучайтириш.

Инсоният ҳаётида ҳам тараққиётида ҳам ғоялар муҳим ўрин тутди. Шу маънода инсоният тарихи –оялар тарихидир. _оялар нима нега унга бу қадар катта эътибор ва аҳамият берилади? Маълумки ҳар қандай миллат ва халқ, ҳар қандай ижтимоий тузум ва давлат муайян бир тамойиллар қадриятлар асосида ҳаёт кечиради. ўз мақсад-муддаолар, орзу-интилишларини қўзлаб ҳаракат қиладилар. Бинобарин улар ҳаётдаги муҳим мафкураларга таянади. Ғояларнинг оддий фикрлардан фарқи шундаки, булар гарчи тафаккурда пайдо бўлмасада, инсон руҳиятига ҳатто туб қатламларига ҳам сингиб боради. Ҳатто шундай қувватга эгаки у одамларнинг ички дунёсига кириб бориб уни ҳаракатга келтирувчи мақсад сари етакловчи руҳийғақлий кучга айланади. ғоя моҳиятдан ижтимоий ҳаракатга эга. Муайян ғоялар одатда алоҳида олинган шахс онгида шаклланади. Кейинчалик жамиятнинг турли қатламларга тарқалади, турли элатлар ва миллатлар орасида ёйилади. Мустақил ҳаётга қадам қўяётган янги авлод жамиятда мавжуд ғоялар таъсирида тарбиялардан муайян қарашлар ва ғояларни ўз эътиқодига сингдиради.

Ҳар қандай ғоя ижтимоий характерга эга. Ғоялар одатда алоҳида шахс онгида шаклланади. Кейин эса жамиятнинг турли қатламларига тарқалади, турли элатлар ва миллатлар орасида ёйилади. Янги авлод жамиятда мавжуд ғоялар таъсирида тарбияланади. Ғоянинг энг муҳим хусусияти шундаки, инсонни ва жамиятни мақсад сариетаклайдиган ҳаракатга келтирадиган, сафарбар этадиган эканидадир.

Мазмуни ва намоён бўлиш шаклига қараб, ғояларни бир қанча турларга ажратиш мумкин, буларга миллий ғоялар, фалсафий ғоялар, диний ғоялар, бадиий ғоялар, ижтимоий – сиёсий ғоялар, миллий ғоялар ва бошқалар киради.

Илмий ғоялар – фан тараққиётининг самараси, илмий кашфиётларнинг натижасида пайдо бўладиган турли фан соҳаларининг асосий тамойиллари, устувор қоидаларини ташкил қиладиган илмий фикрлардир.

Фалсафий ғоялар – ҳар бир фалсафий Таълимотнинг асосини ташкил этадиган, олам ва одам тўғрисидаги энг умумий тушунча ва қарашлардир. Тарихда файласуф олим ва олималар турли хил ғоялар яратганлар.

Диний ғоялар деб ҳар бир диний Таълимот ва оқимнинг асосини, диний иймонғэътиқоднинг негизини ташкил этувчи ақидаларга айтилади. Масалан, Ислом динида аллоҳнинг ягоналиги ғояси асосида унинг барча ақидалари, рукнлари, талаб ва мажбуриятлари шаклланган.

Бадиий ғоялар – бу адабиёт ва санъат асарининг асосий маъноғмазмунини ташкил этадиган, ундан кўзланган мақсадга хизмат қиладиган етакчи фикрлардир. Улар ҳаётдан олинади, бадиий талқинлар асосида баён этиладиган ғоялар.

Ижтимоий – сиёсий ғоялар ҳар бир халқ ва умуман башариятнинг орзуғумидларини, мақсадларини ифодалайди, эркин ҳаёт ва адолатли тузумни ифода этади.

Миллий ғоя – инсон ва жамият ҳаётига маъноғмазмун бахш этадиган, уни эзгу мақсад сари етаклайдиган фикрлар, ғоялар мажмуидир. Озодлик ва мустақиллик, адолат ва ҳақиқат, тинчликсеварлик ва инсонпарварлик ғоялари шулар жумласидандир ва бошқа маъноғмазмун ифода этади.

“Мафкура” тушунчаси арабчадаги “муфаккир”, “муфаккиратун” сўзларидан олинган бўлиб, чуқур маъноли, теран мазмунли фикр демакдир. Мафкурага жамиятдаги муайян сиёсий, ҳукукий, ахлокий, диний, бадий, фалсафий, илмий қарашлар, фикрлар ва ғоялар мажмуидир, деб таҳриб берилади. Мафкура муайян ижтимоий гуруҳ ёки қатламнинг, миллат ёки давлатнинг, жамиятнинг эҳтиёжларини, мақсад ва интилишларини, ижтимоийғмаънавий ривожланиш принстипларини ифода этадиган ғоялар, уларни амалга ошириш усул ва воситалари тизимидир. Унда манфаатлари ифодаланган ижтимоий кучлар ва қатламларнинг ўтмиши, бугунги куни ва истиқболи ўз ифодасини топади.

Мафкурага жамиятдаги муайян сиёсий, ҳукукий, ахлокий, диний, бадий, фалсафий, илмий қарашлар, фикрлар ва ғоялар мажмуидир, ғ деб таъриф берилади. Уларнинг барчасида жамиятдаги муайян сиёсий, ҳукукий, ахлокий, диний, бадий, фалсафий, илмий қарашлар, фикрлар ва ғоялар мажмуи сифатида асослаб берилади. Демак, мафкура – муайян ижтимоий гуруҳ ё қатламнинг, миллат ёки давлатнинг, жамиятнинг эҳтиёжларини, мақсад ва интилишларини, ижтимоий – маънавий ривожланиш принципларини ифода этадиган ғоялар, уларни ошириш усул ва воситалари тизимидир. Унда манфаатлари ифодаланган кучлар ва қатламларнинг ўтмиши, бугунги куни ва истиқболи ўз ифодасини топади.

Мафкуралар моҳиятига кўра фалсафий, дунёвий, диний ва бошқа турли Таълимотлар асосида яратилади. Демак, мафкуранинг фалсафий илдизлари деганда, унинг фалсафа илми хулосаларига асосланиши назарда тутилади.

Мафкуранинг дунёвий илдизлари маърифий дунёга хос сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маданий муносабатлар мажмуидан иборатдир. Қонун

устуворлиги, сиёсий плюрализм, миллатлараро тотувлик ва бошқа ғоялар дунёвий жамиятнинг асосини ташкил этади.

Алоҳида мафкура яккахокимлигининг моҳияти шундаки, муайян қатлам манфаатларини ифода этувчи мафкура деб эълон қилинади. Фикрлар, ғоялар хилмаҳиллиги инкор этилади. Оқибатда, миллионлаб кишиларда ягона фикрга, мослашиш, мутеҳлик, лоқайдлик, боқимандалик, ўзга ғояларга ҳадиксираб қараш руҳият шаклланади. Жамиятнинг маънавий ривожига, илмғфан равнақига жиддий зарар етказилади ва бошқа ҳолатлар юзага келади.

Ҳозирги воқеликда Миллий ғоя: асосий тушунча ва тамойиллар ва ёт мафкуралар орасидаги муносабатлар мафкуравий кураш, мафкуравий қарши туриш, психологик уруш шаклларида кечмоқда. Ёт мафкуралар мафкуравий курашларнинг минг йиллик услубларини, шунингдек, замонавийлаштирилган услублари: ахборот майдонини эгаллаб олиш; мафкуравий диверсия, сиёсий индоктринация, мафкуравий инфильтрация, дезориентация, мафкуравий кўпоровчилик ҳаракатларини қўллаш орқали халқимизда Ўзбекистоннинг буюк келажагига ишончсизлик уйғотишга, давлат сиёсатини обрўсизлантиришга, одамларнинг ўзини Ватан, миллат ҳимоясидан четга тортишга, лоқайдликка эришишга интиладилар. Бунда улар бирор хусусий фактни умулаштириш (экстраполяция), ёлғонни ҳақиқатга ўхшатиб тасвирлаш, кичик муаммодан катта ёлғон яшаш, бир нарсани такрорлайвериш, туйғуни ақлдан устун қўйиш, тингловчининг шахсий манфаатини биринчи ўринга қўйиб, (унга дўст бўлиб кўриниш) “ҳасратлашиш”, ҳукуматларни халқларга ёмон кўрсатиш, миллат душмандларига раҳмдиллик, ҳамфикрлик туйғуларини уйғотиш, одамларга таниш маълумотларни ишлатиб “фалон жойда фалон воқеа бўлди”, деб ростга ёлғонни улаб юбориш услубларидан мафкуравий курашда фойдаланиляпти.

Ҳар қандай жамият бундай маккор таҳдидларни енгиши учун ўзида огоҳлик, мафкуравий хавфсизлик, тўқислик, жанговарлик, сафарбарлик, умуммиллий бирлик каби ижтимоий сифатларга эга бўлиши керак. Бунинг учун Миллий истиқлол мафкурасининг ёт мафкураларга қарши кураш услублари, жумладан, бузғунчи ғоялар моҳиятини фош қилишга қаратилган тарғибот мафкуравий мониторинг ва таҳдидлар моҳиятини ҳалқимиз онги ва калбига етказиш, жаҳолатга қарши маърифат тарқатиш услубларидан доимо ҳамма жойда фойдаланиш тақазо қилинади.

“Мафкуравий иммунитет – фалсафа қомусий луғатида – маънавий баркамол, иродаси бақувват, иймони бутун шахсни тарбиялашда, ҳар қандай реаксион бузғунчи характердаги ғоявий ташаббусларга бардош бера оладиган ёшларни тарбиялашда қўл келади”.

Одамнинг маънавиятига таҳдид соладиган хавфлар ва улардан ўзини онгли ҳимоя қилиш кўникмалари Таълимғтарбия, отағоналар ўғитлари, яхшилик ва ёмонликларни кўриши ва билиши жараёнида шакллана боради. Иммунитет эса, ўз навбатида, одамни тўғри йўлдан “ўзиш”дан турли йўлларга адашиб, кейин пушаймон бўлишлардан, бахтсизликдан, миллатни эса – парокандаликлардан, парчаланишлардан, синфий, маҳаллий ёки бошқа бўлинишлардан асраб туради. Демак, мафкуравий иммунитет – давлат ва миллатнинг маънавий бирлиги, маънавий соғломлигини ҳимоя қилувчи ғоявий қалқон вазифасини бажаради.

“Иммунитет” сўзининг маъноси Ўзбекистон миллий энциклопедиясида қуйидагича берилган, бирон нарсадан халос, озод бўлиш, қутулиш. Мафкуравий иммунитет ўзғўзидан намоён бўлмайди. Унинг намоён бўлиши учун ички ёки ташқи ғоявий, фикрий таъсир бўлиши керак. Инсон қаршисида янги, нотаниш ҳоя, таклиф турганида ёки икки йўлдан бирини танлашга тўғри келганида уларни ўз манфаатлари “кўриги”дан

ўтказди. Унинг ўша пайтдаги манфаатларига кўпроқ мос келган, бошқа ғоялар, таклифларни енгган ғоя энди унинг ҳаракатларини бошқара бошлайди.

Мафкуравий иммунитет фикрий жараён натижаси бўлганлиги туфайли у илмий асосланган, далиллар системасига қурилади.

Миллий истиқлол ғояларига шахснинг ишончи, мустаҳкам иродаси унинг мафкуравий иммунитетни манбаи ҳасобланади. Бундай мафкуравий иммунитетга эга бўлган шахс ёт мафкуралар таъсирига берилмайди, чунки миллий истиқлолғояси мафкуравий иммунитетни шакллантиришда ўзига хос имконият ва хусусиятларга эга.

Мафкуравий иммунитет миллий мустақилликнинг афзалликларига бўлган ишончга қурилади. Бу ишонч эса ишонтириш, тушунтириш натижасида ҳосил бўлади. Масалан, Ўзбекистон – дунёвий давлат. Дунёвий давлат фаолиятининг асосий тамойиллари, афзалликлари уларни диний давлат билан таққослагандагина кенг ва тўлиқ тушунчаларни беради.

Демак, мафкуравий иммунитетни шакллантириш муайян вазиятда инсоннинг ўзи, халқи, Ватани манфаатлари бирлигидан келиб чиқиб, ёт ғояларга қарши тура олиш малакаларидир.

Жамиятга ёт мафкуравий ғоялар бирданига кираолмайди. Улар, аввало, маҳв қилиниши керак бўлган миллат азалдан ишониб келган нарсаларга ишончини, умидини сўндира. Бунинг учун миллат ишониб келган нарсалар ёмонланади, обрўсизлантирилади. Натижада, мафкуравий иммунитетни синдиришнинг биринчи босқичи амалга ошади – миллат ўзи ишониб келган ғоялар, ғоялар, қадриятларга амал қилинмай қўйилади, одамларда уларга амал қилмаётганларга лоқайд муносабат урф бўлади. Қадриятлар, ғоялар қадрсизланади, аҳамиятсиз нарсаларга айланиб қолади. Бўшлиқ ана шундай яратилади, “очиқ олинади”.

Ғоявий бўшлиқ очиб олингач, энди унинг ўрнини тўлдириш учун ўз ғоясини жозибали қилиб тасвирлай бошланади. Бузғунчи ғояга хос “янгилик” ва у бераётган ваҳдалар одамлар қулоғи ҳамда кўзи орқали онг ва қалбига кира бошлайди. Мафкуравий бўшлиқ шу тариқа тўлдира бошланади. Ёлғон ғоя одамлар онгига кирса, у ҳам катта кучга айланади.

Ҳозирги фан ва технологиялар равнақи даврида бошқа кишиларнинг онги ва қалбига яширин, ғараз мақсад билан таъсир кўрсатишни ифодалашда манипулястия сўзи, яъни “объект устидан барор мақсадда иш олиб бориш” маъносида ишлатилмоқда.

Мафкуравий иммунитет шахс томонидан Ватан, миллат учун кўнгилли, ғоявий асосланиб амалга ошириладиган кундалик ишларда намоён бўлади. Бу фаоллик миллий бирлик, маънавий юксалишга ҳалақит бераётган сифатлар, ёт қарашлар, миллий хавфсизлигимизга, ички ва ташқи таҳдидларга очиқ ва мардона қарши туришни ҳам ўз ичига олади. Бошқача қилиб айтганда, ғ Элим,юртим деб яшашнинг ҳар бир кишида, жамоада, жамиятда намоён бўлишини англатади. Бу эса миллий ғояни амалий кучга айлантириш ва бузғунчи мафкуравий таъсирлардан аҳолини, ёшларимизни ҳимоя қилишнинг шартларидан биридир. Зеро “Фикр ва сўз амалиётга йўналтирилганда уларнинг ҳар иккиси ҳам моддиятга – нарсага айланади”⁹.

АДАБИЁТЛАР:

1. Каримова В. Миллий ғоя: асосий тушунча ва тамойиллар ни халқимиз онгига сингдириш омиллари воситалари. Т., 2002.
2. Каримов И Юксак маънавият енгилмас куч. Т.: “Маънавият” 2008.

3. Миллий ғоя: асосий тушунча ва тамойиллар библиографияси (1Ғкитоб) (1991Ғ2001.) Т., 2001.
4. Очилдиев А. Бугунги дунёнинг мафкуравий манзараси. Т., 2002.
5. Эргашев И Милий истиқлол ғояси, дарслик ғҒ Т.: 2006.